

การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้เมืองเก่าสุรินทร์ เพื่อประเมินศักยภาพในการอนุรักษ์และพัฒนา

A Study of Intangible Cultural Heritage in the Old Town of Surin to Assess its Potential for Conservation and Development

นางสาวพีรภัฏยา กลมสอาด¹

Peerakanlaya Kliomsaard²

รองศาสตราจารย์ ดร. ณัฐวุฒิ ปรียวนิตย์³

Associate Professor Nattawut Preyawanit, Ph.D.⁴

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและประเมินมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าสุรินทร์ทั้งในด้านประเภท คุณค่าทางวัฒนธรรม และสภาพการณ์ปัจจุบัน เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูและพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยใช้กรอบแนวคิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ร่วมกับแนวคิดของ NSW Sydney Barbour Foreshore Authority กฎบัตร Burra Charter 1999 Management Guidelines For world Cultural Heritage Sites (Jokilehto, 1993) รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคตะวันตก พ.ศ.2551 ภัทรดิศ ดิสกุล การดำเนินการประกอบด้วยการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ การลงพื้นที่ และการจัดทำแบบประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรม 9 ด้าน และระดับความเสี่ยง 6 ด้านสำหรับมรดก 26 รายการ

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของมรดกใน 7 สาขาตามกฎหมาย โดยสามารถจัดกลุ่มตามระดับคุณค่าและความเสี่ยงได้ 6 กลุ่ม ตั้งแต่กลุ่มที่ควรเร่งฟื้นฟูจนถึงกลุ่มที่ควรส่งเสริมให้ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาสามารถใช้ในการกำหนดเขตส่งเสริมกิจกรรมวัฒนธรรม ออกแบบพื้นที่กิจกรรมชุมชน และเชื่อมโยงการใช้ที่ดินกับมรดกวัฒนธรรม รวมทั้งสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างสมดุลและยั่งยืน

คำสำคัญ: มรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ / เมืองเก่าสุรินทร์

¹ นักศึกษาริทยูนิโท หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

² Master's degree student, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

³ อาจารย์ที่ปรึกษา หลักสูตรการวางแผนชุมชนเมืองและสภาพแวดล้อมมหาดิน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

⁴ Advisor, Master of Urban and Environmental Planning Program, Faculty of Architecture, Silpakorn University

ABSTRACT

This study aims to investigate and assess intangible cultural heritage in the old town area of Surin, focusing on its categories, cultural values, and current conditions. The goal is to develop systematic strategies for conservation, revitalization, and sustainable development.

The conceptual framework is based on the Act on the Promotion and Preservation of Intangible Cultural Heritage B.E. 2559 (2016), supplemented by international frameworks such as the NSW Sydney Barbour Foreshore Authority, the Burra Charter (1999), the Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites (Jokilehto, 1993), the Western Region Environmental Situation Report 2008, and relevant insights from Phatradis Diskul.

The methodology involves secondary data review, fieldwork, and the development of an assessment framework that includes 9 cultural value dimensions and 6 risk factors, applied to 26 heritage elements.

The findings reveal the diversity of heritage across the 7 categories defined by the law, which can be grouped into 6 clusters based on levels of value and risk—ranging from those requiring urgent revitalization to those that should be promoted for long-term sustainability.

Recommendations from the study may inform the designation of cultural activity zones, the design of community spaces, and the integration of land-use planning with cultural heritage preservation. These efforts aim to encourage community participation in maintaining local identity in a balanced and sustainable manner.

KEYWORD: The Old Town of Surin / Intangible Cultural Heritage (ICH)

บทนำ (Introduction)

จังหวัดสุรินทร์ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นจังหวัดที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรมอย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของจังหวัด พื้นที่ดังกล่าวมีการก่อตั้งมายาวนานหลายร้อยปี และได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมขอมโบราณ ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็นผ่านโบราณสถาน โบราณวัตถุและร่องรอยของกำแพงเมือง - คูเมืองโบราณที่หลงเหลืออยู่ นอกจากนี้ เมืองเก่าสุรินทร์ยังได้รับการประกาศให้เป็นหนึ่งใน “เมืองเก่า 36 เมือง” (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) ของประเทศไทย โดยคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า อีกทั้งยังเป็นแหล่งรวมของกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลาย ได้แก่ ชาวเขมร กูย และลาว ซึ่งแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเฉพาะตัวที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน ตัวอย่างที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาเขมรสุรินทร์ การเลี้ยงช้างของชาวกูย

การทอผ้าไหมพื้นบ้าน และศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น การรำกันตรึม สิ่งเหล่านี้ล้วนจัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Heritage) ตามนิยามขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลให้มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์หลายประเภทเริ่มสูญหาย ถูกลดทอนความสำคัญ หรือถูกจำกัดอยู่เพียงในวงแคบ ขณะที่คนรุ่นใหม่บางกลุ่มมีแนวโน้มขาดความเข้าใจในคุณค่าของวัฒนธรรมดั้งเดิม ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างไม่ได้รับการถ่ายทอดอย่างต่อเนื่อง ผู้รู้ท้องถิ่นหรือปราชญ์ชุมชนมีจำนวนลดลง และกิจกรรมประเพณีบางประเภทกลับกลายเป็นเพียงกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ เช่น งานช้างสุรินทร์ ซึ่งแม้จะมีชื่อเสียงระดับนานาชาติ แต่ยังคงขาดกลไกสนับสนุนเพื่อการสืบทอดอย่างยั่งยืน แม้ว่าพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์จะมีความโดดเด่นในด้านมรดกทางวัฒนธรรม แต่ยังคงขาดการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งในด้านการรวบรวมข้อมูล ประเมินคุณค่า และวิเคราะห์สถานภาพปัจจุบัน ซึ่งเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาในระยะยาว

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์ในมิติต่างๆ ได้แก่ ประเภท คุณค่าทางวัฒนธรรม สถานภาพในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการศึกษา

เป็นข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทาง หรือเครื่องมือประกอบการออกแบบการวางผังเมือง และการพัฒนาเชิงพื้นที่ในอนาคต ที่คำนึงถึงอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของวัฒนธรรมท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ (Objective)

- 1) เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์
- 2) เพื่อประเมินคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้พร้อมทั้งประเมินสภาพการณ์ในการอนุรักษ์และพัฒนา
- 3) เพื่อเสนอแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์

อุปกรณ์และวิธีการ (Materials and Method)

1) ทบทวนทฤษฎี แนวคิด และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ โดยมีหัวข้อหลัก 3 เรื่อง ได้แก่ รูปแบบมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ แนวทางการประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และ แนวทางการประเมินสภาพปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเมืองเก่าสุรินทร์โดยข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยต่าง ๆ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องจากแหล่งอ้างอิงออนไลน์

3) การเก็บข้อมูลภาคสนาม การสังเกตการณ์ และสอบถามกับกลุ่มผู้รู้ ผู้สืบทอด และคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ และการประเมินเกี่ยวกับพื้นที่สภาพปัจจุบันของมรดกที่จับต้องไม่ได้

4)การวิเคราะห์ข้อมูล (1)จำแนกประเภทมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตาม 6 หมวดหมู่จาก 7 สาขา ได้แก่ วรรณกรรมพื้นบ้าน ภาษา ศิลปะการแสดง พิธีกรรม ความรู้พื้นบ้าน งานช่างฝีมือ และการละเล่นพื้นบ้าน (2) การประเมินคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้โดยตามกรอบ 9 ด้าน เช่น ประวัติศาสตร์สุนทรียภาพ สังคม เศรษฐกิจ และจิตวิญญาณ โดยแบ่งระดับเป็น ความสำคัญมาก ปานกลาง และน้อย (3) การประเมินสภาพปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามกรอบ 6 ปัจจัย เช่น ความต่อเนื่อง ผู้สืบทอด บริบทสังคม โดยจัดระดับความเสี่ยงเป็น ต่ำ ปานกลาง และสูง

5) สรุปผลการประเมินระดับความเสี่ยงของมรดกทางวัฒนธรรมแต่ละรายการดำเนินการโดยใช้เกณฑ์ 6 ปัจจัยหลัก เพื่อจัดลำดับความสำคัญเชิงเปรียบเทียบ และสนับสนุนการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ที่เหมาะสมตามระดับความเร่งด่วน ทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงนโยบาย

ทั้งนี้ ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดจากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ร่วมกับแนวทางสากล เช่น Burra Charter (1999), Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites (Jokilehto, 1993) รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคตะวันตก พ.ศ.2551 ภัทรทิศ ดิสกุล และ การประเมินระดับคุณค่าด้วยตัวชี้วัดด้านคุณค่าและสภาพปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการประเมินเป็นหลัก อย่างไรก็ตาม หากมีความประสงค์จะนำผลการประเมินไปใช้ในการกำหนดนโยบายหรือแนวทางการจัดการในระดับพื้นที่หรือระดับหน่วยงาน อาจจำเป็นต้องมีการประเมินซ้ำโดยคณะผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมความน่าเชื่อถือ ความถูกต้องแม่นยำ และความเป็นกลางของผลการประเมินให้สอดคล้องกับหลักวิชาการที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

ผลและวิจารณ์ (Result and Discussion)

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์มีจำนวน 5 สาขา จำนวน 26 รายการ โดยการวิเคราะห์รูปแบบและการจำแนกประเภทของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้นั้น อ้างอิงเกณฑ์การจำแนกประเภทตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม การศึกษาครั้งนี้จึงตั้งอยู่บนฐานแนวคิดและกรอบการจำแนกที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลและระดับชาติ เพื่อให้การวิเคราะห์มีความครบถ้วนและสอดคล้องกับแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาามรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน รายละเอียดการจำแนกประเภทมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

จากเกณฑ์การจำแนกประเภทตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2559 ของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม พบว่า เมืองเก่าสุรินทร์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ทั้งหมด 5 ประเภท 26 รายการ ประกอบด้วย วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 4 รายการ ศิลปะการแสดง 4 รายการ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 11 รายการ ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล 4 รายการ และงานช่างฝีมือดั้งเดิม 3 รายการ

การประเมินคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีระดับ คุณค่ามาก จำนวน 12 รายการ คิดเป็นร้อยละ 46.15 ของมรดกทั้งหมด ตัวอย่างเช่น ประเพณีบวชนาคช้าง งานจี่วสุรินทร์ งานช้างสุรินทร์ เรือมอันเร งานมหรกรรมแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบนหลังช้างจังหวัดสุรินทร์ ผ้าโฮลสุรินทร์ พิธีไหว้ศาลปะกำของชาวควยอาเจียง รำตริต ประเพณีแซนโฌนตา งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุรินทร์ภักดีฯ ภาษาเขมร ผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งกลุ่มที่ 1 นั้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างชัดเจน

มรดกทางวัฒนธรรมที่มีระดับ คุณค่าปานกลาง จำนวน 13 รายการ คิดเป็นร้อยละ 50.00 ของมรดกทั้งหมด ได้แก่ กันตริ้ม กะโน้บติงตอง การโจลมะมั่วต โบล ขนมปะการันเจก ประเท้อมสุรินทร์ ประเพณีบั้งอ็อก เบรียะแค กอร์เซาะกำป้อจ ทำบุญข้าวสาก มหรกรรมไหมสุรินทร์สุดยอดไหมโลก ภาษาส่วย/ญาย ภาษาลาว นมกันตริ้อม มรดกในกลุ่มนี้มีความสำคัญในระดับชุมชน มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่ชัดเจน มรดกทางวัฒนธรรมที่มีระดับ คุณค่าน้อย จำนวน 1 รายการ คิดเป็นร้อยละ 3.85 ของมรดกทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นภาษาพื้นถิ่น เช่น คนสุรินทร์สอนลูก ซึ่งปัจจุบันมีบทบาทลดลง และมีความเสี่ยงที่จะสูญหาย หากไม่มีการส่งเสริมและฟื้นฟู

ทั้งนี้ พบว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในเมืองเก่าสุรินทร์มีความเข้มแข็งในด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางสังคมอย่างชัดเจน เนื่องจากมรดกส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต พิธีกรรม และความเชื่อที่สืบทอดมาแต่โบราณ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชนและสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่

ตารางที่ 1 สรุปแสดงความสำคัญของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้

กลุ่มที่ 1 มีความสำคัญมาก 27-24 คะแนน	กลุ่มที่ 2 มีความสำคัญปานกลาง 18-23 คะแนน	กลุ่มที่ 3 มีความสำคัญน้อย ต่ำกว่า 18 คะแนน
(A1) ประเพณีบวชนาคช้าง (A2) งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลักเมืองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จังหวัดสุรินทร์ (เทศกาลงานจี่ว จังหวัดสุรินทร์) (A3) งานมหัศจรรย์ช้างสุรินทร์ (A4) เรือมอันเร (A5) งานมหรกรรมแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบนหลังช้างจังหวัดสุรินทร์ (A6) ผ้าโฮลสุรินทร์	(B1) กันตริ้ม (B2) กะโน้บติงตอง (B3) การโจลมะมั่วต (B4) โบล (B5) ขนมปะการันเจก (B6) ประเท้อมสุรินทร์ (B7) ประเพณีบั้งอ็อกเบรียะแค (B8) กอร์เซาะกำป้อจ (B9) ทำบุญข้าวสาก, (B10) มหรกรรมไหมสุรินทร์สุดยอดไหมโลก	(C1) คนสุรินทร์สอนลูก

ตารางที่ 1 สรุปแสดงความสำคัญของวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (ต่อ)

กลุ่มที่ 1 มีความสำคัญมาก 27-24 คะแนน	กลุ่มที่ 2 มีความสำคัญปานกลาง 18-23 คะแนน	กลุ่มที่ 3 มีความสำคัญน้อย ต่ำกว่า 18 คะแนน
(A7) พิธีไหว้ศาลปะกำของชาว กวยอาเจียง (A8) รำตรืด (A9) ประเพณีแซนโฌนตา (A10) งานฉลองสืบศรัทธาพระยา สุรินทรภักดีฯจางวาง (A11) ภาษาเขมร (A12) ผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์	(B11) ภาษาส่วย/กวย (B12) ภาษาลาว (B13) นมกันเตร้อม	

ที่มา : ผู้วิจัย, 2568

การประเมินสภาพการณ์ในปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์

ผลการประเมิน พบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวน 9 รายการ อยู่ในระดับ ความเสี่ยงต่ำ คิดเป็น 34.62 ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งหมายความว่ามรดกเหล่านี้ยังคงได้รับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีผู้สืบทอด และมีบทบาทในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม มรดกในกลุ่มนี้ควรได้รับการส่งเสริมและต่อยอด เพื่อให้คงอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนในระยะยาว

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวน 14 รายการ อยู่ในระดับ ความเสี่ยงปานกลาง คิดเป็น 53.85 ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งสะท้อนถึงการดำรงอยู่ที่เริ่มลดบทบาทลง ขาดการสนับสนุน หรือมีแนวโน้มที่ความสนใจในชุมชนจะลดลง มรดกกลุ่มนี้ควรได้รับการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งวางแผนส่งเสริมการถ่ายทอด อนุรักษ์ และกระตุ้นบทบาทในสังคมอย่างเหมาะสมและสุดท้าย พบว่ามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวน 3 รายการ คิดเป็น 11.54

ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งอยู่ในระดับความเสี่ยงสูง ซึ่งหมายความว่ามรดกเหล่านี้อยู่ในภาวะที่เปราะบาง ขาดการสืบทอด หรือไม่มีผู้ปฏิบัติในชุมชนอย่างชัดเจน หากไม่มีมาตรการใด ๆ ในระยะอันใกล้ มรดกกลุ่มนี้อาจเสี่ยงต่อการสูญหายไป

ตารางที่ 2 การประเมินสภาพการณ์ความเสี่ยงเบื้องต้นในปัจจุบันของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของเมืองเก่าสุรินทร์

กลุ่มที่ 1 ระดับความเสี่ยงต่ำ ต่ำกว่า 8 คะแนน	กลุ่มที่ 2 ระดับความเสี่ยงปานกลาง 9 - 13 คะแนน	กลุ่มที่ 3 ระดับความเสี่ยงสูง 14 - 18 คะแนน
1.ประเพณีโบราณค้ำ 2.ประเพณีแห่นางตาน 3.งานมหรสพแห่เทียนพรรษา และตักบาตรบิณฑบาตจังหวัด สุรินทร์ 4.งานมหัศจรรย์งานช้างสุรินทร์ 5.มหรสพไหมสุรินทร์สุดยอด ไหมโลก 6.งานสมโภชศาลเจ้าพ่อหลัก เมืองและสิ่งศักดิ์สิทธิ์จังหวัด สุรินทร์ (เทศกาลงานงิ้ว จังหวัด สุรินทร์) 7.งานฉลองสืบศรัทธาพระยาสุริ นทรภักดีฯ ศรีณรงค์จางวาง 8.ผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ 9.ผ้าโฮลสุรินทร์	1.ภาษาเขมร 2.ภาษาส่วยหรือภาษากูย 3.ภาษาลาว 4.กันตริ้ม 5.เรือมอันเร 6.รำตรัด 7.พิธีไหว้ศาลปะกำของชาวควยอาเจียง 8.ประเพณีบั้งออกเปรี๊ยะแค 9.ประเพณีกอร์เซาะกำป้อจ 10.ประเพณีทำบุญข้าวสาก 11.โบล (การทำนายหาสิ่งร้าย) 12.การโละมะม่วง 13.นมกันเตรือม 14.ประเพณีมสุรินทร์	1.คนสุรินทร์สอนลูก 2.กะโน้บติงตอง 3.ขนมปะการันเจก

หมายเหตุ : ข้อเสนอแนะเบื้องต้น (1) ระดับความเสี่ยงต่ำ : ควรส่งเสริมและเผยแพร่ต่อยอด

(2) ระดับความเสี่ยงปานกลาง : ควรเฝ้าระวังและมีมาตรการเสริม

(3) ระดับความเสี่ยงสูง : ควรเร่งจัดทำแผนอนุรักษ์โดยด่วน

กล่าวโดยสรุป คือ การศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าสุรินทร์มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับคุณค่าและสภาพการณ์ปัจจุบันของมรดกแต่ละรายการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนาอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ ได้ดำเนินการประเมินโดยพิจารณาค่าคุณค่าทางวัฒนธรรมจากเกณฑ์ 9 ด้าน (คะแนนเต็ม 27 คะแนน) และระดับความเสี่ยงจากเกณฑ์ 6 ด้าน (คะแนนเต็ม 18 คะแนน) ครอบคลุมทั้งด้านการดำรงอยู่ การสืบทอด และการสนับสนุนจากชุมชน จากผลการประเมินมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวนทั้งสิ้น 26 รายการ พบว่า มรดกแต่ละรายการมีระดับความเสี่ยงและคุณค่าที่แตกต่างกัน จึงสามารถจัดกลุ่มมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ตามระดับความเร่งด่วนในการดำเนินการได้เป็น 6 กลุ่มหลัก ตามลำดับของคุณค่าและระดับความเสี่ยง ได้แก่

1. มรดกที่มีคุณค่าน้อยและมีความเสี่ยงสูง ควรฟื้นฟูและสนับสนุนเชิงรุก จำนวน 1 รายการ
2. มรดกที่มีคุณค่าปานกลางและมีความเสี่ยงสูง ควรฟื้นฟูและสนับสนุนเชิงรุก จำนวน 2 รายการ
3. มรดกที่มีคุณค่าปานกลางและมีความเสี่ยงปานกลาง ควรเฝ้าระวังและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง 10

รายการ

4. มรดกที่มีคุณค่าปานกลางและมีความเสี่ยงต่ำ มีศักยภาพในการต่อยอด จำนวน 1 รายการ
5. มรดกที่มีคุณค่าสูงและมีความเสี่ยงปานกลาง เฝ้าระวังและส่งเสริมการสืบทอด จำนวน 4 รายการ
6. มรดกที่มีคุณค่าสูงและมีความเสี่ยงต่ำ ส่งเสริมและต่อยอดให้ยั่งยืน จำนวน 7 รายการ

ทั้งนี้ ข้อมูลจากการประเมินสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนจัดการพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์ในมิติวัฒนธรรม ทั้งการกำหนดเขตส่งเสริมกิจกรรม การอนุรักษ์พื้นที่ประเพณี และการพัฒนาพื้นที่กิจกรรมชุมชน โดยเชื่อมโยงระบบการใช้ประโยชน์ที่ดินกับมรดกทางวัฒนธรรมอย่างสอดคล้องและยั่งยืน

บทสรุป (Conclusion)

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินคุณค่าและสภาพการณ์ของมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในเขตเมืองเก่าสุรินทร์ โดยมุ่งเน้นการรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบจากเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การศึกษาดำเนินการโดยการสำรวจภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการประเมินตามกรอบแนวคิดด้านคุณค่า 9 ด้าน และสภาพปัจจุบัน 6 ด้าน ซึ่งนำไปสู่การจัดลำดับ 6 กลุ่มความเสี่ยง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการออกแบบวางแผนพื้นที่อนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนา ได้อย่างเหมาะสม

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมของเมืองเก่าสุรินทร์ พบว่า พื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์มีมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้รวม 26 รายการ ครอบคลุม 5 สาขา และกลุ่มที่พบมากที่สุดคือ แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล ซึ่งสะท้อนถึงวิถีชีวิต และความเชื่อของชุมชน

มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ในเมืองเก่าสุรินทร์มีความเข้มแข็งในด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าทางสังคมอย่างชัดเจน เนื่องจากมรดกส่วนใหญ่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิต พิธีกรรม และความเชื่อที่สืบทอดมาแต่โบราณ อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสามัคคีในชุมชนและสะท้อนอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม จากการประเมินระดับความเสี่ยง พบว่า มีเพียง 34.6% ของมรดกอยู่ใน กลุ่มเสี่ยงต่ำ 53.8% อยู่ใน กลุ่มเสี่ยงปานกลาง และ 11.5% อยู่ใน กลุ่มเสี่ยงสูง

การวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้จำนวน 26 รายการ พบว่าแต่ละรายการมีระดับคุณค่าและความเสี่ยงจึงสามารถแบ่งออกเป็น 6 กลุ่มตามระดับความสำคัญและความเร่งด่วนในการอนุรักษ์ ดังนี้ 1.มรดกที่มีคุณค่าน้อยและมีความเสี่ยงสูง ควรฟื้นฟูและสนับสนุนเชิงรุก จำนวน 1 รายการ 2.มรดกที่มีคุณค่าปานกลางและมีความเสี่ยงสูง ควรฟื้นฟูและสนับสนุนเชิงรุก จำนวน 2 รายการ 3.มรดกที่มีคุณค่าปานกลาง

และมีความเสี่ยงปานกลาง ควรเฝ้าระวังและส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง 10 รายการ 4.มรดกที่มีคุณค่าปานกลาง และมีความเสี่ยงต่ำ มีศักยภาพในการต่อยอด จำนวน 1 รายการ 5.มรดกที่มีคุณค่าสูงและมีความเสี่ยงปานกลาง เฝ้าระวังและส่งเสริมการสืบทอด จำนวน 4 รายการ 6. มรดกที่มีคุณค่าสูงและมีความเสี่ยงต่ำ ส่งเสริมและต่อยอดให้ยั่งยืน จำนวน 7 รายการ

ดังนั้น ข้อมูลและข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ทั้งในเชิงนโยบาย การอนุรักษ์วัฒนธรรม การวางแผนพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ และการส่งเสริมให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนในการจัดการวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง (References)

- กรมศิลปากร. (2568). เรือมออันเร. <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/11377-%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B8%AD%E0%B8%A1%E0%B8%AD%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B9%80%E0%B8%A3>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2561). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมระดับจังหวัด, ลำพูน (สุรินทร์). <https://ich-thailand.org/heritage/detail/62b283747b636d446126fc23>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2567). " ภูมิปัญญาพื้นบ้าน : ประเพณีสุรินทร์". <https://ich-thailand.org/article/detail/65a9ef213a1da799f47a3159>
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ก. (2561). มรดกภูมิปัญญาอีสาน [โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด]. https://surin.m-culture.go.th/th/db_33_surin_43/183848
- กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, ก. ส. (2566). ประกาศคณะกรรมการส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เรื่อง การกำหนดลักษณะของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2564). พิธีกรรมแซนปะกำช้างของชาวกวย <http://www.m-culture.in.th/album/193717/%E0%B8%9E%E0%B8%B4%E0%B8%98%E0%B8%B5%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1%E0%B9%81%E0%B8%8B%E0%B8%99%E0%B8%9B%E0%B8%B0%E0%B8%81%E0%B8%B3%E0%B8%8A%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%81%E0%B8%B9%E0%B8%A2>
- เจาะใจดี, ส. (2548). พิธีกรรมกอร์เซาะกำป้อจของชาวไทยเขมรบ้านหนองแก้ว ตำบลเมืองที่ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]. https://ethnicedb.sac.or.th/research_detail.php?id=452&utm_source=chatgpt.com
- พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษามรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม พ.ศ.2559, (2559).
- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสุรินทร์. (2544). วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดสุรินทร์. <https://www.finearts.go.th/surinmuseum/view/23333->

%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%A3%E0%B8%A3%E0%B8%A1-

%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%92%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%97%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%B2%E0%B8%AA%E0%B8%95%E0%B8%A3%E0%B9%8C-

%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%93%E0%B9%8C%E0%B9%81%E0%B8%A5%E0%B8%B0%E0%B8%A0%E0%B8%B9%E0%B8%A1%E0%B8%B4%E0%B8%9B%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8D%E0%B8%B2%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%87%E0%B8%AB%E0%B8%A7%E0%B8%B1%E0%B8%94%E0%B8%AA%E0%B8%B8%E0%B8%A3%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B9%8C

มรดกทางวัฒนธรรม. (2568). ภาษาและวรรณกรรม. <http://www.thaiheritage.net/nation/oldcity/surin6.htm>

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(องค์การมหาชน). (2559). ประเพณีแซนโฎนตา ภูเขาบรรพบุรุษ ตำนานที่สืบทอดนานกว่า1,000 ปีของชุมชนชาวเขมรพื้นเมืองสุรินทร์. <https://ref.codi.or.th/public-relations/news/15061-1-1>

สารวิชาติ. (2559). ประเพณีแซนโฎนตา: การสืบทอดและการดำรงอยู่ในบริบทพื้นที่ดั้งเดิม วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2559.

สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุรินทร์. (2562). โครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทและพัฒนาบริเวณเมืองเก่าสุรินทร์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2554). ชุดความรู้ด้านอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่า.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). ประกาศคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า เรื่อง ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าสุรินทร์.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสุรินทร์. (2562). โครงการจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าสุรินทร์.

สำนักงานประชาสัมพันธ์ที่2. (2564). รู้จัก 'บุญข้าวสาก' ประเพณีสำคัญของชาวไทยภาคอีสาน.

<https://region2.prd.go.th/th/content/category/detail/id/9/iid/42802>

สำนักงานปลัดกระทรวงวัฒนธรรม. (2567). ขนบปการันแจก. chrome-

extension://efaidnbmnnnibpcajpcgltclefindmkej/http://www.thaiculture.go.th/script/test.php?pagelD=3414&table_d=food&s_type=

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดสุรินทร์. (2567). กอริเซาะกำป้อจ (ประเพณีโกนจุกชาวไทยเขมร). https://surin.m-culture.go.th/th/db_33_surin_31/259739

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่8. (2551). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมภาคตะวันตก พ.ศ.2551 chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgglefindmkaj/http://lib.mnre.go.th/lib/reporWest/reporWest51.pdf

Authority, N. G. S. H. F. (2013). *NSW Sydney Barbour Foreshore Authority*
<https://www.nsw.gov.au/departments-and-agencies/department-of-planning-housing-and-infrastructure>

กฎบัตร Burra Charter 1999 (2000).

Jokilehto, F. (1993). *Management Guidelines For world Cultural Heritage Sites*

online, M. (2555). เรื่องเล่าขาน “มหัศจรรย์งานช้างสุรินทร์”.

https://mgronline.com/travel/detail/9550000138307?utm_source=

ThailandCONNEX. (2023). งานช้างสุรินทร์. https://www.thailandconnex.com/surin-elephant-festival/?utm_source=chatgpt.com

UNESCO. (2003). *Text of the Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*.
<https://ich.unesco.org/en/convention>